

Ἡ ἔναρξη τῆς Ἐπανάστασης Ἡ μεγάλη ἀλήθεια πίσω ἀπὸ τὸν θρῦλο

Γνωστὸς σὲ ὄλους μας ὁ λόγος αὐτῶν ποὺ ἐπαγγέλλονται ὅτι «γκρεμίζουν μύθους»: Στὴν Ἁγία Λαύρα, ἴνεε, δὲν ἔγινε ἀπολύτως τίποτα. Ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς δὲν βρισκόταν κἂν στὸ μοναστήρι στὶς 25 Μαρτίου. Χώρια ποὺ ἡ ἐπανάσταση εἶχε ἤδη ξεκινήσει κάποιες μέρες νωρίτερα. Ἰδού,

ἴνεε, ἓνας ἀκόμα ἐθνικὸς μῦθος, ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἡ ἱστορικὸς καὶ διατελέσσα ὑπουργὸς κ. Μαρία Ρεπούση εἶχε ἀποκαλέσει ἀπαξιοτικά «*Κρυφὰ Σχολεῖα καὶ δαίμονες*». Καὶ ὁ πόλεμος ἐνάντια σὲ αὐτοὺς τοὺς «μύθους» ξέσπασε λυσσαλέος, καὶ μαίνεται ἀκόμα. Καὶ νά, γιὰ μία ἀκόμα φορὰ, ἡ ἱστορία ἀντικείμενο

Γνωστὸς σὲ ὄλους μας ὁ λόγος αὐτῶν ποὺ ἐπαγγέλλονται ὅτι «γκρεμίζουν μύθους»: Στὴν Ἁγία Λαύρα, ἴνεε, δὲν ἔγινε ἀπολύτως τίποτα. Ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς δὲν βρισκόταν κἂν στὸ μοναστήρι στὶς 25 Μαρτίου. Χώρια ποὺ ἡ ἐπανάσταση εἶχε ἤδη ξεκινήσει κάποιες μέρες νωρίτερα. Ἰδού, ἴνεε, ἓνας ἀκόμα ἐθνικὸς μῦθος, ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἡ ἱστορικὸς καὶ διατελέσσα ὑπουργὸς κ. Μαρία Ρεπούση εἶχε ἀποκαλέσει ἀπαξιοτικά «*Κρυφὰ Σχολεῖα καὶ δαίμονες*».

ιδεολογικής ή και πολιτικής αντιπαράθεσης.

Τί θα απαντήσουμε έμεις σε αυτά;

Με συγχωρείτε πού θα τὸ πῶ, ἀλλὰ ὅσοι τὰ λένε αὐτὰ «κομίζουν γλαῦκα εἰς τὰς Ἀθήνας», ἢ, ἂν θέλητε, παραβιάζουν ἀνοικτὲς θύρες. Ἐξάλλου, διερωτώμαι εἰλικρινὰ τί θὰ κερδίσουμε, ἂν ἐμπλακοῦμε σὲ τέτοιες συζητήσεις, μέσα στὶς ὁποῖες κινδυνεύουμε νὰ χαθοῦμε στὶς λεπτομέρειες καὶ νὰ χάσουμε τὴν οὐσία. Ἄξιζει νὰ ἐπισκοπήσουμε, μὲ κάθε συντομία, τὰ δεδομένα πού ἔχουμε:

Πράγματι, ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὶς πηγές, ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ΔΕΝ βρισκόταν στὴν Ἁγία Λαύρα στὶς 25 Μαρτίου, καὶ εὐλόγησε μὲν αὐτὴ τὴ μέρα τὰ ὄπλα τοῦ Ἀγῶνα, ἀλλὰ τὰ εὐλόγησε στὴν πηλατεῖα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στὴν Πάτρα. Πόση ἄραγε διαφορὰ κάνει αὐτό; Ἀλλήωστε, εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ Δεσπότης βρισκόταν πράγματι στὴν Ἁγία Λαύρα ἀρκετὲς μέρες νωρίτερα, στὶς 17 Μαρτίου, σὲ ἐπίσημη δοξολογία μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐορτῆς τοῦ Ἁγίου Ἀλεξίου, ποιητοῦ τῶν Καθαβρύτων, καὶ εἶναι πολὺ πιθανὸν νὰ ἔγινε τότε ἐκεῖ κάτι σημαντικό. Ἀμφίβολο παραμένει πόση ἱστορικὴ βάση ἔχει ὁ λόγος τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ πού δημοσιεύθηκε σὲ εὐρωπαϊκὲς ἐφημερίδες, μὲ πρώτη τὴν ἐφημερίδα *Le Constitutionnel* τοῦ Παρισιοῦ στὸ φύλλο τῆς 6^{ης} Ἰουνίου 1821 (μὲ τὸ νέο ἡμερολόγιο). Μὲ αὐτὸν τὸν λόγο, τὸν ὁποῖο σύμφωνα μὲ τὸ δημοσίευμα ἐκφώνησε ὁ Δεσπότης στὴν Ἁγία Λαύρα στὶς 8 Μαρτίου (δηλαδὴ στὶς 20 Μαρτίου μὲ τὸ παλαιὸ ἡμερολόγιο πού ἦταν ἐν ἰσχύϊ στὴν Ἑλλάδα), καθοῦνταν ὁ κληρὸς καὶ οἱ πιστοὶ τῆς Πελοποννήσου σὲ ἐξέγερση. Ἄν ὑπῆρξε τέτοιος λόγος στὴν Ἁγία Λαύρα, θὰ ἐκφωνήθηκε στὶς 17 Μαρτίου, ὁπότε ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς βρισκόταν ἐκεῖ.

Τὴν ἴδια ἐξάλλου ἡμέρα, στὶς 17 Μαρτίου, μετὰ

ἀπὸ μεγάλη δοξολογία στὸν ναὸ τῶν Ταξιαρχῶν, ξεκίνησαν ἀπὸ τὴν Τσίμοβα, τὴ σημερινὴ Ἀρεόπολη, οἱ Μανιάτες τοῦ Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, οἱ ὁποῖοι στὶς 23 Μαρτίου ἀπελευθέρωσαν τὴν Καλαμάτα. Ἡ Καλαμάτα ἦταν ἡ πρώτη πόλη πού ἀπελευθερώθηκε ἀπὸ τὸν τουρκικὸ ζυγὸ. Τὰ γεγονότα αὐτὰ τιμῶνται μὲ λαμπρὲς ἐκδηλώσεις, στὴ μὲν Ἀρεόπολη στὶς 17 Μαρτίου, στὴ δὲ Καλαμάτα στὶς 23 Μαρτίου. Οἱ δὲ πρῶτες συγκρούσεις εἶχαν γίνε νωρίτερα.

Δὲν ἔχει νόημα νὰ μοῦμε σὲ λεπτομέρειες, οἱ ὁποῖες ἀλλήωστε ἔχουν συζητηθεῖ ἐκτενῶς. Ἀλλὰ ἀξίζει νὰ διερωτηθοῦμε, γιὰ μία ἀκόμη φορά, τί κερδίζουμε μέσα ἀπὸ ὅλη αὐτὴ τὴ συζήτηση. Ἔστω: Ἡ 25^η Μαρτίου φαίνεται

ὅτι προγραμματιζόταν ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρο Ὑψηλάντη νὰ εἶναι ἡ ἡμερομηνία ἐναρξῆς τῆς Ἐπανάστασης στὴν Πελοπόννησο «ὡς εὐαγγελιζομένη τὴν πολιτικὴν λύτρωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους», ὅπως τὸ γράφει ὁ Σπυρίδων Τρικούπης¹, ἀλλὰ ἡ Ἐπανάσταση τελικὰ ξεκίνησε νωρίτερα. Θέλητε νά... «παραδεχοῦμε» ὅτι εἶχε ξεκινήσει μερικὲς μέρες νωρίτερα; Ἔ, δὲν ἔχουμε κανένα πρόβλημα νὰ ποῦμε ὅτι εἶχε ξεκινήσει ἕναν ὀλόκληρο μῆνα νωρίτερα, στὶς 24 Φεβρουαρίου, ὅταν μία ἀπὸ τὶς εὐγενέστερες μορφὲς τοῦ Ἀγῶνα, ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, κήρυξε τὴν ἐναρξὴ τῆς μὲ τὴν προκήρυξή του «*Μάχου ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος*», πού σημαίνει: «Πολλέμνε γιὰ τὴν Πίστη καὶ τὴν Πατρίδα» – καὶ δὲν εἶναι ἀσφαλῶς τυχαῖο ὅτι πίστη καὶ πατρίδα μπαίνουν ἐδῶ δίπλα δίπλα.

Ὅλα τὰ παραπάνω, ἂν πετυχαίνουν κάτι, αὐτὸ εἶναι νὰ θέσουν μὲ ἀκόμα μεγαλύτερη ἔμφαση τὸ πολὺ ἀπλὸ ἐρώτημα: Γιατί ἡ 25^η Μαρτίου καθιερώθηκε ὡς ἡμέρα ἐορτασμοῦ τῆς ἐπετείου τῆς Ἐπανάστασης;

Φταίει ὁ Πουκεβίλ, ἀποφαίνονται μὲ περισσὴ εὐκολία οἱ αὐτόκλητοι γκρεμιστὲς τῶν «ἐθνικῶν μύθων». Σύμφωνα μὲ τὰ ὅσα γράφει ἡ Ἐφη Ἀθημανῆ ἀπὸ τὸ 1975 στὴν *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους*², στὸ ἔργο τοῦ Πουκεβίλ καὶ μόνο ἐρείδεται ὁ μῦθος τῆς Ἁγίας Λαύρας.

Ἄς μᾶς ἐπιτραπεῖ ὁμως νὰ ποῦμε ὅτι εἶναι ἐπι-

¹ Σπυρίδωνος Τρικούπη, *Ἱστορία Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης*, Λονδίνο 18602, τόμος Α', κεφ. Β', σελ. 23: «ἐμελέτα ἄρχισιν τὰ ἐνοπλῆ κινήματά του τὴν 25 Μαρτίου, ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ὡς εὐαγγελιζομένην τὴν πολιτικὴν λύτρωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους».

² Ἐφης Ἀθημανῆ, «Ἐναρξὴ τῆς Ἐπανάστασης στὴν Ἑλλάδα», *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους*, τόμ. ΙΒ', σελ. 84.

πόλαιο να υποστηρίξει κανείς κάτι τέτοιο. Και αυτό για δύο λόγους:

Πρώτον, όπως επισημαίνει εύστοχάτα ο Άποστολος Δασκαλάκης, Καθηγητής της Μεσαιωνικής και Νεωτέρας Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, του οποίου διετέλεσε και Πρύτανης, ο Πουκεβίλ κάνει μὲν λόγο για Δοξολογία στην Άγία Λαύρα παρουσία του Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ, δὲν προσδιορίζει ὅμως τὴν ἡμερομηνία κατὰ τὴν ὁποία αὐτὴ ἔλαβε χώρα³, καὶ ἄρα θὰ ἦταν πέρα για πέρα ἀσπῆρικτο νὰ θεωρήσει κανείς ὅτι στὸν Πουκεβίλ ἔχει τὴν ἀρχὴ τῆς ἢ σύνδεση τῆς ἑναρξῆς τῆς Ἐπανάστασης μὲ τὴν 25^η Μαρτίου.

Δεύτερον καὶ ἐξίσου σημαντικό εἶναι αὐτὸ ποὺ σημειώνει ὁ ἐρευνητὴς τῆς ἑναρξῆς τῆς Ἐπανάστασης Διονύσης Μιτάκης⁴: ὅτι τὸ ἔργο τοῦ Πουκεβίλ μεταφράσθηκε στὰ ἑλληνικὰ καὶ ἔγινε γνωστὸ στὸ ἑλληνικὸ κοινὸ τὸ 1890-91, ἐνῶ ἡ 25^η Μαρτίου εἶχε θεσπισθεῖ ἐπισημῶς ὡς ἡμέρα ἑορτασμοῦ τῆς Ἐπανάστασης «*eis τὸ διηνεκές*» πάνω ἀπὸ πενήντα χρόνια νωρίτερα, μὲ βασιλικὸ διάταγμα τοῦ Ὀθωνα τὸ 1838⁵.

Ἄρα; Ἄρα, πολλὴ ἀπλῆ, δὲν... φταίει ὁ Πουκεβίλ, ποὺ ἑορτάζουμε τὴν ἐπέτειο τῆς Ἐπανάστασης τὴν 25^η Μαρτίου.

Μ' ὅλα αὐτὰ, τὸ ἐρώτημα γίνεται ἀκόμα πιὸ ἐντονο, πιὸ πιεστικό: Γιατί ἡ 25^η Μαρτίου ἀγκαλιάστηκε ὡς ἡμέρα ἑορτασμοῦ τῆς Ἐπανάστασης, τὴ στιγμή ποὺ ἦταν κοινὸ μυστικὸ ὅτι ἡ Ἐπανάσταση εἶχε τελικὰ ξεκινήσει νωρίτερα;

Εἶναι καιρὸς νὰ δοῦμε τὴν ἀπλῆ ἀπάντηση: Προ-

3 Άποστόλου Β. Δασκαλάκη, Ἡ ἑναρξίς τοῦ Ἁγῶνος τῆς Ἐλευθερίας, Ἀθῆναι 1961, σελ. 25.

4 Διονύση Μιτάκη, Τὰ ἑναρκτήρια τοῦ Εἰκοσιένα, Ἀθήνα 1983, σελ. 68-70.

5 Βασιλικὸ Διάταγμα 980 / 15(27)-3-1838.

φανῶς, ἀπαντᾶμε, ὁ ἑλληνισμὸς ἤθελε νὰ ἑορτάζει, μαζὶ μὲ τὴν Ἐπανάσταση, τὴν πίστη πάνω στὴν ὁποία *θεμελιώθηκε* ἡ Ἐπανάσταση. Προφανέστατα, στὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ ἡ ἐπέτειος τῆς ἐθνεγερσίας ὤφειλε νὰ εἶναι διπλῆ ἑορτή: ἑορτὴ τοῦ ἔθνους ποὺ ξεσηκώθηκε, καὶ ἑορτὴ τῆς πίστεως ποὺ κράτησε τὸ ἔθνος ζωντανὸ καὶ τὸ ὁδήγησε στὸν ξεσηκωμό.

Ἡ σύνδεση τοῦ ξεσηκωμοῦ μὲ τὴν πίστη ἦταν αὐτονόητη ἤδη στοὺς σχεδιασμοὺς γιὰ τὴν ἑναρξή

Γιατί ἡ 25^η Μαρτίου ἀγκαλιάστηκε ὡς ἡμέρα ἑορτασμοῦ τῆς Ἐπανάστασης, τὴ στιγμή ποὺ ἦταν κοινὸ μυστικὸ ὅτι ἡ Ἐπανάσταση εἶχε τελικὰ ξεκινήσει νωρίτερα;

Εἶναι καιρὸς νὰ δοῦμε τὴν ἀπλῆ ἀπάντηση: Προφανῶς, ἀπαντᾶμε, ὁ ἑλληνισμὸς ἤθελε νὰ ἑορτάζει, μαζὶ μὲ τὴν Ἐπανάσταση, τὴν πίστη πάνω στὴν ὁποία *θεμελιώθηκε* ἡ Ἐπανάσταση. Προφανέστατα, στὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ ἡ ἐπέτειος τῆς ἐθνεγερσίας ὤφειλε νὰ εἶναι διπλῆ ἑορτή: ἑορτὴ τοῦ ἔθνους ποὺ ξεσηκώθηκε, καὶ ἑορτὴ τῆς πίστεως ποὺ κράτησε τὸ ἔθνος ζωντανὸ καὶ τὸ ὁδήγησε στὸν ξεσηκωμό.

τῆς Ἐπανάστασης. Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι σπὴν περίφημη Σύσκεψη τῆς Βοστίτσας, ἡ ὁποία συνήλθε στὰ τέλη Ἰανουαρίου 1821 μὲ ἀποκλειστικὸ ἀντικείμενο τὴν ὀργάνωση καὶ τὸν προσδιορισμὸ τοῦ χρόνου ἔναρξης τῆς Ἐπανάστασης σπὴν Πελοπόννησο, «ἔπεσαν σπὸ τραπέζι» τρεῖς ἡμερομηνίες: ἡ

ἔγινε ὁ πρῶτος αὐτὸς ἐπίσημος ἐπετειακὸς ἑορτασμὸς τῆς Ἐπανάστασης; Στὶς 2 Ἀπριλίου 1822... ἀνήμερα τὸ Πάσχα. Δὲν ἦταν ἡ ἡμερομηνία αὐτὸ ποὺ εἶχε σημασία· σημασία εἶχε ἡ σύμπτωση μὲ μιὰ μεγάλη –ἐν προκειμένῳ τὴ μεγαλύτερη– ἑορτὴ τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἰδοὺ λοιπὸν ἡ μεγάλη ἀλήθεια, ποὺ εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε, ὅσο περισσότερο τὴν πολεμοῦν, τόσο περισσότερο λάμπει: Ἀγκαλιάζοντας τὴν 25ῃ Μαρτίου ὡς ἐπέτειο τῆς ἐθνεγερσίας, ὁ ἐλληνισμὸς θέλησε νὰ διατρανώσει ὅτι ἡ Ἐπανάσταση ἦταν ἀδιάσπαστα καὶ ἀκατάλυτα συνδεδεμένη μὲ τὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία εἶχε κρατήσει ζωντανὸ τὸ Γένος τετρακόσια χρόνια καὶ τὸ εἶχε ὀδηγήσει σπὸν ξεσηκωμὸ. Ἡ Ἐπανάσταση ἦταν ἓνας ξεσηκωμὸς *«γὰρ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστη τὴν ἀγία καὶ τῆς πατρὶδος τὴν ἐλευθερία»*, κατὰ τὸν λόγὸ τοῦ μεγάλου ἀρχηγοῦ τῆς, τοῦ Θεόδωρου Κολοκοτρῶνῃ. Ἐὰν ὁ ἐλληνισμὸς ἀγκάλιασε τὴν 25ῃ Μαρτίου ὡς ἡμέρα ἑορτασμοῦ τῆς ἐπετείου τῆς Ἐπανάστασης, αὐτὸ τὸ ἔκανε, γιὰ τὸ ζητούμενο δὲν ἦταν ἡ ἡμερολογιακὴ ἀκρίβεια σὲ σχέση μὲ τὴν ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία ἔπεσαν οἱ πρῶτες τουφεκιὲς τοῦ Ἀγῶνα, ἀλλὰ νὰ τονισθεῖ αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ μεγάλη ἀλήθεια.

25ῃ Μαρτίου, ἡμέρα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, ἡ 23ῃ Ἀπριλίου, ἡμέρα τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, καὶ ἡ 21ῃ Μαΐου, ἡμέρα τῆς ἑορτῆς τῶν Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης. Τρεῖς οἱ ἐπιλογές ποὺ συζητήθηκαν, ἓνας ὁ κοινὸς παρονομαστής: ὅτι ὁ ξεσηκωμὸς τοῦ Γένους ἔπρεπε νὰ συνδέεται μὲ μιὰ μεγάλη ἑορτὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, τῆς πίστεως ποὺ εἶχε κρατήσει ζωντανὸ τὸ Γένος στὰ τετρακόσια χρόνια τῆς σκλαβιᾶς.

Ἰδοὺ καὶ μιὰ πρόσθετη ἀπόδειξη: Ἡ πρώτη ἐπέτειος τῆς ἐθνεγερσίας ἐορτάσθηκε, βεβαίως, τὸ 1822. Τότε ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις, ποὺ εἶχε ἔδρα τῆς τὴν Κόρινθο, ἀποφάσισε νὰ ἐορτασθεῖ ἡ πρώτη αὐτὴ ἐπέτειος τῆς Ἐπανάστασης μὲ κάθε ἐπισημότητα. Ὁ Γερμανὸς φιλέλληνας ἐθελοντὴς C. T. Striebeck, ποὺ παρακολούθησε τὶς λαμπρὲς ἐορταστικὲς ἐκδηλώσεις, μᾶς τὶς περιγράφει μὲ λεπτομέρειες⁶. Πότε

Ἰδοὺ λοιπὸν ἡ μεγάλη ἀλήθεια, ποὺ εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε, ὅσο περισσότερο τὴν πολεμοῦν, τόσο περισσότερο λάμπει: Ἀγκαλιάζοντας τὴν 25ῃ Μαρτίου ὡς ἐπέτειο τῆς ἐθνεγερσίας, ὁ ἐλληνισμὸς θέλησε νὰ διατρανώσει ὅτι ἡ Ἐπανάσταση ἦταν ἀδιάσπαστα καὶ ἀκατάλυτα συνδεδεμένη μὲ τὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία εἶχε κρατήσει ζωντανὸ τὸ Γένος τετρακόσια χρόνια καὶ τὸ εἶχε ὀδηγήσει σπὸν ξεσηκωμὸ. Ἡ Ἐπανάσταση ἦταν ἓνας ξεσηκωμὸς *«γὰρ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστη τὴν ἀγία καὶ τῆς πατρὶδος τὴν ἐλευθερία»*, κατὰ τὸν λόγὸ τοῦ μεγάλου ἀρχηγοῦ τῆς, τοῦ Θεόδωρου Κολοκοτρῶνῃ. Ἐὰν ὁ ἐλληνισμὸς ἀγκάλιασε τὴν 25ῃ Μαρτίου ὡς ἡμέρα ἑορτασμοῦ τῆς ἐπετείου τῆς Ἐπανάστασης, αὐτὸ τὸ ἔκανε, γιὰ τὸ ζητούμενο δὲν ἦταν ἡ ἡμερολογιακὴ ἀκρίβεια σὲ σχέση μὲ τὴν ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία ἔπεσαν οἱ πρῶτες τουφεκιὲς τοῦ Ἀγῶνα, ἀλλὰ νὰ τονισθεῖ αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ μεγάλη ἀλήθεια.

⁶ Ὁ Κυριακὸς Σιμόπουλος (Πῶς εἶδαν οἱ ξένοι τὴν Ἑλλάδα τοῦ '21, Ἀθήνα 2004, τόμ. 2, σελ. 53) παραθέτει τὴν περιγραφὴ αὐτοῦ τοῦ πρώτου ἑορτασμοῦ ἀπὸ C. T. Striebeck. Ἡ περιγραφὴ εἶναι ἀντιληπὴ ἀπὸ τὸ βιβλίον: C. T. Striebeck, Mitteilungen aus dem Tagebuche des Philhellenen, E. A. Telgener, 1834 (1ῃ ἐκδόσει 1828), σελ. 187-189.